

УДК 631.1:338.4 (045)

СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вдовенко Л.О., к.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

В статті аналізується стан банківського кредитування аграрних підприємств України та Вінницької області, зокрема, тенденції та причини, що стримують активне залучення кредитних ресурсів в процес сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: банківське кредитування, кредитні ресурси, пільгові кредити, короткострокові кредити, середньострокові, довгострокові кредити.

Вступ. Активний розвиток економіки України сьогодні значним чином зумовлений тенденцією до ефективного розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері економіки. Банківський кредит, як одне із основних джерел забезпечення фінансовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємницьких структур, сьогодні повинен відігравати вагомую роль у стимулюванні відтворювальних процесів в економіці. Однак, дуже складними для аграрного сектора економіки в ринкових умовах виявилися кредитні відносини. Кризові явища в економічній системі практично підірвали фінансову стійкість більшості аграрних підприємств, внаслідок чого різко скоротилась кількість надійних позичальників, хоча потреба в кредитних ресурсах як ефективному джерелі фінансування підприємницької діяльності не зменшилася.

Аграрні підприємства в силу об'єктивних і суб'єктивних чинників залишаються за межами інтересів банківських установ як основних кредиторів.

Нині потенціал сільського господарства, яке створює переважну частку вартості в АПК, не використовується в повній мірі. Глибока економічна криза призвела до обмеження можливостей суб'єктів аграрної сфери забезпечити підприємницьку діяльність конче необхідними кредитними ресурсами при нестачі власних джерел фінансування.

Із подальшим розвитком ринкових відносин об'єктивна залежність підприємств сільського господарства від фінансово-кредитної системи значно зросла, оскільки для оптимального функціонування аграрної сфери та забезпечення її стабільно-позитивного відтворювального процесу необхідне раціональне співвідношення між власними і позиченими коштами [1].

Проблеми кредитування та вдосконалення кредитних відносин в АПК досліджують М.Я.Дем'яненко, В.М.Алексійчук, П.А.Лайко, П.Т.Саблук, В.О.Паламарчук, М.І.Савлук, Т.Т.Ковальчук, Малік М.Й. та ін.

Однак, існує ще ряд питань, які потребують додаткового вивчення, зокрема щодо особливостей кредитного забезпечення аграрних підприємств.

Метою дослідження є оцінка стану банківського кредитування аграрних підприємств, виявлення тенденцій, причин впливу на його динаміку в кризовий та в посткризовий період.

Результати дослідження. За оперативною інформацією Міністерства

аграрної політики та продовольства України в 2012 році (станом на 06.07.2012 р.) [2] в Україні залучали кредитні ресурси 1624 аграрних підприємства, серед них найбільш активними є: Полтавська область (156 підприємств), Харківська (151 підприємство), Одеська (149 підприємств), Миколаївська – (127 підприємств), Запорізька (115 підприємств), Херсонська (102 підприємства), Черкаська (97 підприємств), Донецька (95 підприємств), Вінницька (80 підприємств) області. Менш активними в отриманні кредитів були західні регіони (Хмельницька (з кількістю підприємств – 36), Львівська – 20, Івано-Франківська – 12, Закарпатська – 8, Чернівецька лише 5 підприємств залучало кредитні кошти).

Всього було залучено у 2012 році регіонами України кредитних коштів на суму 5373,7 млн.грн, з них найбільша частка в загальному обсязі припадає на аграрні підприємства Черкаської області – 13,2% до загального обсягу залучених коштів, Донецької – 10,4%, Полтавської – 9,0%, Миколаївської – 8,3%, Одеської – 7,5%, Запорізької – 6,9%, Харківської – 5,3%, Вінницької відповідно 4,9%.

Із 8 областей України, які були активними в 2012 році по залученню кредитних ресурсів прослідковується така тенденція: ті, де мала місце найбільша кількість підприємств, але менший обсяг кредитних ресурсів - отримали меншу їх суму, що припадає на одне підприємство (в межах 1,882- 3,498 млн.грн.). Лише в Черкаській та Донецькій областях на одне підприємство припадає відповідно 7,29 і 5,91 млн.грн.

Натомість ті регіони, які за обсягами залучених кредитних ресурсів і за кількістю підприємств, що отримували їх, мали незначну частку, мають більші обсяги кредитних ресурсів в розрахунку на одне підприємство (в межах 3,945 – 7,903 млн.грн.), серед них: Чернігівська – 7,903 млн.грн., Львівська – 7,06 млн.грн. та Чернівецька області з 6,54 млн.грн. відповідно.

Таким чином, підтверджується факт із вітчизняної банківської практики щодо обмеження надання великих сум кредитних коштів «в одні руки» з метою зниження кредитного ризику банківських установ.

Із всього обсягу залучених кредитних ресурсів аграрними підприємствами України в розрізі регіонів – частка короткострокових кредитів становить 74,1%; середньострокових – 16,2% і довгострокових відповідно 9,7%. Якщо порівняти обсяги залучених кредитів за аналогічний період минулого року, то слід відмітити, що обсяг залучених кредитних ресурсів в 2012 році зменшився проти попереднього 2011 року на 1951,6 млн. грн. або на 26,6%.

Кредитний запал банківських установ охолоджує низка ризиків, що притаманні аграрній сфері економіки, результатом впливу на які є нестабільність врожаїв, а відповідно важко прогнозований кінцевий результат діяльності, відсутність ефективних інструментів страхування; цінові коливання на внутрішньому і зовнішньому ринках; законодавчі проблеми та невизначеність у питанні права власності.

Слід зауважити, що в 2012 році жодне підприємство в Україні не отримувало кредитів на пільгових умовах, тоді як в минулому році на пільгових умовах підприємствами України було отримано 400,1 млн.грн. (частка в загальній сумі залучених коштів склала 5,5%). Серед регіонів України найбільша частка пільгових кредитів в 2011 році припадала на Львівську область – 36,3% до загальної суми пільгових кредитів, Хмельницьку область – 38,3%, Донецьку –

4,5%, Рівненську – 4,2%, решта – інші.

Щодо Вінницької області, то частка пільгових кредитів в загальній сумі залучених кредитів за 2011 рік складала – лише 0,6%.

Порівнюючи загальні обсяги залучених кредитних ресурсів аграрними підприємствами в 2012 р. з аналогічним періодом минулого року (станом на 08.07.2011 р.) спостерігається в основному їх скорочення в 18 областях України - в 1,0-3,9 рази; хоча є регіони, зокрема Київська, Миколаївська, Рівненська, Житомирська, Донецька, Запорізька, Волинська області, в яких спостерігається зростання обсягів залучених кредитів в 1,1-2,2 рази.

Коливається в межах регіонів України і процентна ставка банків за залученими кредитами: аналіз рівня процентних ставок комерційних банків України за надані кредити підприємствам АПК у національній валюті свідчить, що вони зменшились впродовж 2000-2011 рр.. з 56% в 2000 р. до 19% в 2011 р. Проте розмір компенсації процентних ставок з держбюджету України був найнижчим в 2009 р. – 9%, і змінювався таким чином: 14% становив в 2001 р. , а в 2011 р. – становив 15,5%. В 2012 році вона коливалася в межах 11,5-26% (в середньому 20-22%) (рис. 1).

В умовах ринку на рівень процентних ставок комерційних банків впливають також відсоткова політика, фінансові можливості комерційного банку, попит на кредити, вартість сформованої ресурсної бази.

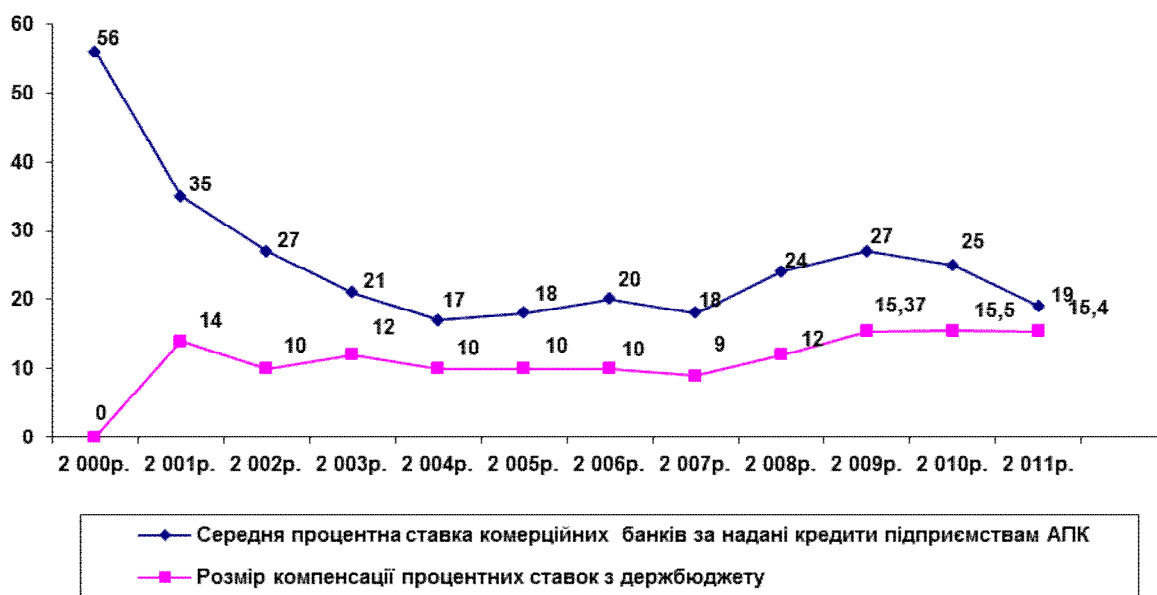

Рис. 1. Рівень процентних ставок комерційних банків України за надані кредити підприємствам АПК у національній валюті, %.*

*Джерело: [3]

В цілому ставки за кредитами для сільськогосподарських підприємств коливаються в різних банківських установах, хоча рідко зустрічаються найвищі і найнижчі їх значення. Тобто, існує певне, чітко виражене, домінування одного рівня процентних ставок всіма працюючими банківськими установами.

Аналіз стану банківського кредитування підприємств агропромислового комплексу Вінницької області свідчить про скорочення обсягів залучених кредитів впродовж 2008-2010 рр.. з 1196,9 млн.грн. до 263,1 млн.грн. або в 4,5 рази.

Поліпшення ситуації спостерігаємо в 2011 році, коли сума залучених кредитів становила 465,6 млн. грн. або збільшилася проти минулого року в 1,7 рази (рис.2).

Серед наданих кредитних ресурсів аграрним підприємствам Вінницької області в 2012 р. як і по Україні переважають за термінами користування короткострокові - їх частка складає – 92,6%, середньострокових і довгострокових відповідно 6,8% та 0,6%.

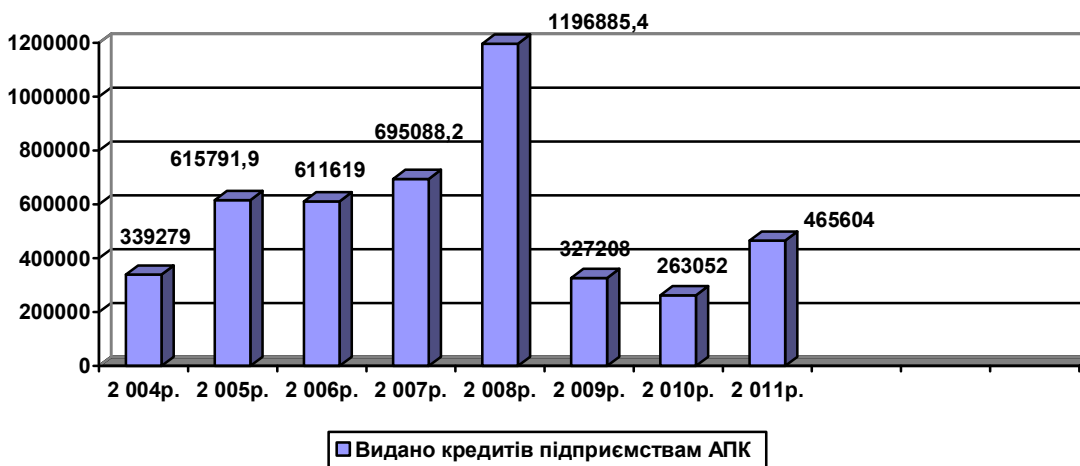

Рис. 2. Динаміка кредитування підприємств АПК у Вінницькій області впродовж 2004-2011 рр., тис.грн.

Отже, аналіз динаміки залучених кредитних ресурсів в сільськогосподарське виробництво свідчить про різке скорочення їх впродовж 2008-2011 рр., тобто в період негативного впливу світової фінансової кризи на банківську систему України, що позначилось на скороченні обсягів кредитування.

За цей же період різко скоротилась кількість позичальників кредитних ресурсів з 791 товаровиробника в 2005 році до 97 в 2011 році (станом 01.07.2011 р.). або більш як у 8 разів. Різке скорочення кількості аграрних підприємств, бажаючих отримати кредитні ресурси з 431 в 2008 р. до 24 в 2009 р. пов'язано також із зростанням відсоткової ставки з 18,9% до 25,9%.

В 2012 році залучали кредитні ресурси в підприємницьку діяльність лише 80 підприємств Вінницької області (станом на 06.07.2012 р.) або на одне підприємство припадає 3,273 млн.грн. залучених кредитних коштів.

Серед основних кредиторів, які постійно кредитують аграрні підприємства є Райффайзен Банк «Аваль», ВАТ ВТБ Банк, Ощадбанк, Промінвестбанк, Хрещатик, БМ Банк, Індекс Банк, Сбербанк Росії.

Сьогодні попит аграрних підприємств на кредитні ресурси не задовольняється повною мірою.

Потреба у фінансуванні аграрних підприємств України для весняно-польових робіт у 2012 році становить 36908,9 млн.грн. В структурі джерел фінансування найбільша частка належить власним коштам аграрних підприємств в сумі 30259,9 млн.грн. або 81,9%. Розраховувати на державну підтримку аграрним підприємствам не приходиться – частка цих коштів в загальній сумі потреби на проведення весняно-польових робіт становить лише 0,6%. Прогнозна потреба в кредитних ресурсах на 2012 р. для проведення весняно-польових робіт складає 6659,4 млн.грн., фактично отримано 96,5% (6425,5 млн.грн.). Із загальної суми

фактично отриманих кредитів частка банківських кредитів становить 57,9% (3722,5 млн.грн.), решта – припадає на комерційні кредити.

Аграрні підприємства Вінницької області в 2012 році потребують 2426 млн.грн., з них власні кошти становлять 83%. Цьогорічний врожай прогнозується однозначно меншим минулорічного, що сприятиме ще більшому охолодженню взаємовідносин банків з аграрними підприємствами.

Висновки. Причинами низької активності щодо залучення кредитних ресурсів в сільськогосподарське виробництво протягом останніх років є високі відсоткові ставки на залученими кредитами; нестабільний фінансовий стан аграрних підприємств; відсутність ліквідної застави в позичальника. Незважаючи на відносно високий рівень повернення позик, банки продовжують вважати кредитування сільського господарства високо ризиковим.

Банки охоче кредитують великі підприємства, що ж до середніх і малих підприємств (невеликих фермерських господарств), їм набагато важче отримати позики. Для більшості потенційних позичальників умови кредитування зазвичай залишаються не підйомними.

Проблемою в кредитному забезпеченні аграрних підприємств є неврахування специфіки і особливостей аграрного сектора економіки при банківському кредитуванні, нестабільна фінансова підтримка держави, нерозвиненість їх кредитування іншими кредитними структурами, які повинні відігравали вагомий роль у мікрокредитуванні таких підприємств.

Тому на сучасному етапі важливе значення має як державна фінансово-кредитна система пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників, так і створення умов, які б стимулювали залучення в аграрний сектор коштів комерційних банків.

Важливим чинником для покращення ситуації з кредитуванням має стати земля, оскільки її використання як заставного капіталу може забезпечити для аграрного сектору доступність до кредитних ресурсів і покращення кредитного забезпечення їх діяльності.

Література

1. Непочатенко О.О. Сучасні методи кредитування сільськогосподарських підприємств / О.О.Непочатенко, Н.В.Бондаренко, О.Г.Бондаренко // Економіка АПК. - 2012. - №5. - С.69-74.
2. Джерело: офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України: www.minagro.kiev.ua / Економіка АПК / Фінанси / Кредитування та страхування
3. Олійник О. Аналіз ринку кредитних послуг / Олена Олійник // Агробізнес сьогодні.- 2011.- №18(217).- С.50-52.

Summary

The state of bank lending of agricultural enterprises / Vdovenko L.A.

The state of the bank crediting of agrarian enterprises of Ukraine and Vinnytsya area is analysed in the article, in particular, tendencies and reasons that restrain the active bringing in of credit resources in the process of agricultural production.

Keywords: bank lending, loans, soft loans, short term loans, medium-term, long-